

УДК 339.5:330.3

JEL Classification M 11, F 10

Георгій Олександрович Ковбатюк

(асистент каф. «Теоретична та прикладна економіка», Державний університет інфраструктури та технологій)

ORCID ID 0000-0001-8140-4506

ЛОГІСТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Найважливішим компонентом зовнішньоторговельної діяльності підприємств є міжнародна логістика. Питання логістичного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності стає найбільш актуальним, оскільки саме цей від зовнішньоекономічної діяльності підприємств суттєво залежить від раціональної організації та ефективного управління логістичною складовою. Тому мета статті полягає у визначенні ролі міжнародної логістики у зовнішньоторговельної діяльності підприємств та аспектів участі логістичної складової у системі управління суб'єктом сфери міжнародної торгівлі.

У процесі проведення даного дослідження визначено, що роль міжнародної логістики у зовнішньоторговельної діяльності підприємств полягає у підвищенні ефективності торгівлі, управлінні і зменшенні витрат, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю, підвищенні стійкості глобальних ланцюгів поставок та орієнтуванні в складних правилах міжнародної торгівлі й митних вимогах.

Виходячи з ролі міжнародної логістики у сфері зовнішній торгівлі, визначено найбільш важливі аспекти участі логістичної складової у системі управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств: транспортування, складування та управління запасами, митні процедури, інформаційні технології та їх інтеграція в логістичний процес, глобальні торговельні угоди, управління ризиками та сталий розвиток.

Отже, міжнародна логістика є життєво важливим компонентом зовнішньоторговельної діяльності, відіграючи вирішальну роль у підвищенні ефективності торгівлі, управлінні витратами, забезпеченні стійкості ланцюгів поставок і навігації в складному регуляторному середовищі. Оскільки світова торгівля продовжує розвиватися, бізнес повинен надавати пріоритет ефективному управлінню логістикою, щоб залишатися конкурентоспроможним і відповідати вимогам міжнародних ринків. Використовуючи передові технології, сталі практики та стратегічні партнерства, компанії можуть оптимізувати свої логістичні операції та сприяти зростанню і стабільності світової економіки.

Ключові слова: міжнародна (зовнішня) торгівля, логістика, міжнародна логістика, логістичні аспекти управління, зовнішньоторговельна діяльність, підприємство.

Постановка проблеми. У глобалізованій економіці 21-го століття міжнародна логістика стала найважливішим компонентом зовнішньоторговельної діяльності. Оскільки бізнес все

© Ковбатюк Г.О., 2024

частіше здійснює транскордонні операції, ефективно та результативно управління рухом товарів, інформації та ресурсів набуває першочергового результативне управління рухом товарів, інформації та ресурсів набуває першочергового значення. Інтеграція логістики в ширшу систему управління зовнішньою торгівлею забезпечує безперешкодне переміщення товарів через кордони, задовольняючи потреби міжнародного ринку та оптимізуючи при цьому витрати і ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням змісту, задачам та ролі міжнародної логістики у функціонуванні підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, присвячено достатньо праць науковців. Серед них можна відокремити результати досліджень Боровик Т., Даниленко В., Решетнікової О.В. [1, 5], Будник В.А. [2], Міценко Н.Г., Міщук І.П. [3], Негоди А., Русак Д. [4], Тарасюк Г.М. [6], Трушкіної Н., Сербіної Т. [7], Янишина Я. [8], Бочко О.Ю, Гринкевич С.С. [9] та інших.

В той же час доцільно приділити більше уваги питанням логістичного забезпечення саме зовнішньоторговельної діяльності підприємств, оскільки цей вид ЗЕД найбільш залежить від раціональної організації логістичної складової.

Мета статті полягає у визначенні ролі міжнародної логістики у зовнішньоторговельної діяльності підприємств та аспектів участі логістичної складової у системі управління суб'єктом сфери міжнародної торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна логістика передбачає планування, реалізацію та контроль за переміщенням і зберіганням товарів, послуг та супутньої інформації від місця походження до місця споживання через міжнародні кордони. Цей складний процес охоплює різні види діяльності, включаючи транспортування, складування, управління запасами, митне оформлення та документацію. Обсяг логістичних витрат займає до 25% в структурі витрат підприємства, що за сучасних умов господарювання ставить логістику у перелік найпріоритетніших завдань менеджменту [8]. Мета полягає в тому, щоб забезпечити своєчасну, економічно вигідну та ефективну доставку продукції відповідно до вимог міжнародних ринків.

Роль міжнародної логістики у зовнішньоторговельної діяльності підприємств полягає у такому (рис.1).



Рис. 1. Роль міжнародної логістики у зовнішньоторговельної діяльності підприємств

Джерело: складено автором

В першу чергу, міжнародна логістика повинна забезпечити своєчасну та економічно вигідну доставку продукції відповідно до вимог міжнародних ринків, що передбачає планування, реалізацію та контроль за переміщенням і зберіганням товарів та супутньої інформації від місця виробництва до місця споживання через міжнародні кордони. Цей складний процес охоплює різні види діяльності, включаючи транспортування, складування, управління запасами, митне оформлення та документацію.

По-друге, міжнародна логістика відіграє важливу роль в управлінні та зменшенні витрат, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю. Вибираючи найбільш економічно ефективні види транспорту, домовляючись про вигідні тарифи на доставку та оптимізуючи рівень запасів, компанії можуть знизити свої логістичні витрати. Крім того, ефективні логістичні процеси можуть допомогти мінімізувати витрати на зберігання та зменшити ризик дефіциту або надлишку запасів, що ще більше покращить управління витратами.

Оптимізація логістичного забезпечення стане ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності на ринку та зростання прибутку підприємства [8].

У свою чергу, надійна міжнародна логістична система підвищує стійкість глобальних ланцюгів поставок. В епоху зростаючої невизначеності, такої як геополітична напруженість, стихійні лиха та пандемії, наявність ефективної логістичної мережі забезпечує безперервність потоку товарів. Диверсифікація варіантів транспортування, створення альтернативних маршрутів постачання та підтримання стратегічних запасів є важливими стратегіями для пом'якшення наслідків перебоїв і підтримки стабільності ланцюга постачання.

Також критично важливим моментом міжнародної логістики є орієнтування в складних правилах міжнародної торгівлі та митних вимогах. Дотримання цих правил гарантує безперешкодне переміщення товарів через кордони, уникнення затримок, штрафів та юридичних проблем. Крім того, ефективні практики управління ризиками, такі як точна документація, належне маркування та дотримання міжнародних стандартів, зменшують потенційні ризики, пов'язані з транскордонною торгівлею.

Виходячи з ролі міжнародної логістики у сфері зовнішньої торгівлі, можна визначити найбільш важливі аспекти участі логістичної складової у системі управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств (рис. 2).

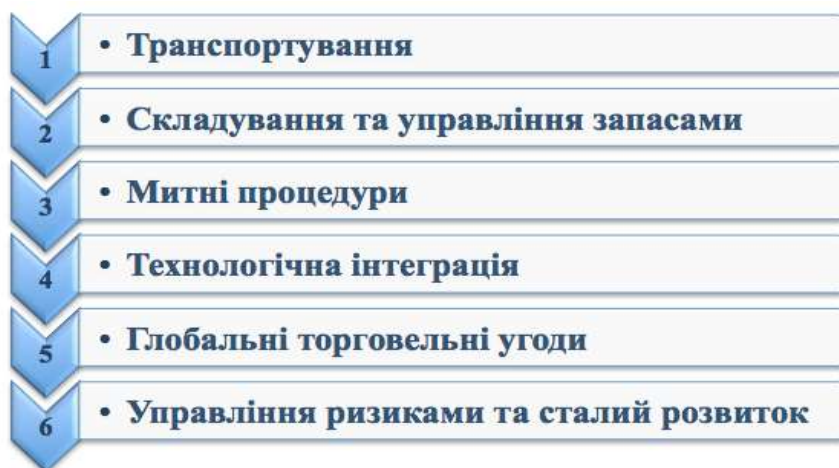


Рис. 2. Логістичні аспекти управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств

Джерело: складено автором

Ключовою складовою міжнародної логістики є транспортування, яке охоплює різні види транспорту, такі як повітряний, морський, залізничний та автомобільний. Кожен вид транспорту має свої переваги та обмеження, і вибір залежить від таких факторів, як вартість, швидкість і характер товарів, що перевозяться. Так, авіаперевезення ідеально підходять для дорогих або термінових вантажів. Морському транспорту, на який припадає близько 90% світової торгівлі, надається перевага через його економічну ефективність і здатність обробляти великі обсяги вантажів. Залізничний і автомобільний транспорт відіграють вирішальну роль у міжконтинентальній торгівлі, особливо в регіонах з розвинутою інфраструктурою. Вибір виду транспорту залежить від таких факторів, як характер товару, терміни доставки та міркування щодо вартості. Передові системи управління транспортом (TMS – Transport Management System) все частіше використовуються для оптимізації маршрутів, відстеження вантажів у режимі реального часу та підвищення загальної ефективності.

Складське господарство є критично важливою ланкою в логістичному ланцюгу, що полегшує зберігання, консолідацію та розподіл товарів. Ефективні стратегії складування зменшують ризики, пов'язані з дефіцитом і затоварюванням, гарантуючи, що товари будуть доступні тоді і там, де вони потрібні. Сучасні склади оснащені передовими технологіями, такими як автоматизовані системи зберігання та пошуку (AS/RS), які підвищують точність і швидкість обробки товарів.

Управління запасами, тісно пов'язане зі складуванням, передбачає підтримку оптимального рівня запасів для задоволення попиту без надмірних витрат. Системи інвентаризації «точно в строк» (JIT) та ощадливі методи інвентаризації мінімізують відходи і знижують операційні витрати. Крім того, відстеження запасів у режимі реального часу за допомогою технологій сканування штрих-кодів і радіочастотної ідентифікації (RFID) надає компаніям актуальну інформацію про рівень і місцезнаходження запасів, що сприяє прийняттю більш ефективних рішень.

Митні процедури є ще одним важливим аспектом міжнародної логістики, що охоплює правила і практики, які регулюють імпорт та експорт товарів. Дотримання митних правил має важливе значення для уникнення затримок, штрафів та юридичних проблем. Ефективне управління митними операціями передбачає розуміння регуляторних вимог різних країн, включаючи тарифи, мита та торговельні угоди. Впровадження послуг митного брокера може спростити цей процес, оскільки брокери добре орієнтуються в складнощах митного законодавства. Крім того, програми уповноважених економічних операторів (УЕО) пропонують такі переваги, як прискорене оформлення та зменшення кількості перевірок для підприємств, що відповідають вимогам, підвищуючи ефективність транскордонної торгівлі.

Інтеграція інформаційних технологій (IT) в логістику зробила революцію в управлінні зовнішньою торгівлею. Системи управління транспортом (TMS) і системи управління складом (WMS) відіграють ключову роль в оптимізації логістичних операцій, від планування маршрутів і відстеження відправлень до контролю запасів і виконання замовлень. Використання технології блокчейн в логістиці забезпечує підвищену прозорість і безпеку, дозволяючи відстежувати товари по всьому ланцюгу поставок, захищаючи їх від несанкціонованого втручання.

Цифрові платформи та електронна комерція також трансформували логістику, дозволивши бізнесу легше виходити на світові ринки. Онлайн-ринки сприяють прямій взаємодії між покупцями та продавцями, а передові логістичні рішення забезпечують своєчасну та ефективну доставку. Аналіз даних у режимі реального часу та алгоритми машинного навчання дають змогу прогнозувати ситуацію, що дозволяє проактивно управляти потенційними перебоями та оптимізувати логістичні стратегії.

Суттєво впливають на логістичні стратегії у зовнішній торгівлі торговельні угоди та регіональні економічні партнерства. Наприклад, Угода про вільну торгівлю між США,

Мексикою та Канадою (USMCA) [10], Митний союз Європейського Союзу [11] сприяють безперешкодному проходженню торговельних потоків завдяки зниженню тарифів та гармонізації нормативних актів. Ці угоди вимагають коригування логістичного планування, щоб відповідати новим правилам і використовувати преференційні умови торгівлі.

Невід'ємною частиною зовнішньоторговельної логістики є управління ризиками, оскільки воно спрямоване на запобігання потенційним збоєм, таким як геополітична напруженість, стихійні лиха та вразливість ланцюгів поставок. Диверсифікація постачальників, маршрутів і видів транспорту знижує ризики, забезпечуючи безперервність товаропотоку. Планування на випадок надзвичайних ситуацій та створення альтернативних логістичних мереж підвищують стійкість перед обличчям непередбачуваних подій.

Ще один важливий момент, який потребує уваги – сталий розвиток. Він став центральним питанням у логістиці, де все більше уваги приділяється зменшенню впливу на навколишнє середовище транспортних і складських операцій. Компанії впроваджують зелені логістичні практики, такі як використання паливно-ефективних транспортних засобів, оптимізація маршрутів для мінімізації викидів та впровадження енергоефективних складських операцій. Перехід до сталої логістики узгоджується з глобальними зусиллями по боротьбі зі зміною клімату і сприяє підвищенню корпоративної соціальної відповідальності.

Виходячи вищевикладеного можемо окреслити головні виклики, що присутні сьогодні в міжнародній логістиці (рис. 3).



Рис. 3. Виклики в міжнародній логістиці

Джерело: складено автором

На міжнародну логістику часто впливають геополітичні фактори, такі як торгові війни, санкції та політична нестабільність. Ці ризики можуть порушити ланцюги поставок, збільшити витрати і створити невизначеність у русі товарів. Бізнес повинен бути в курсі геополітичних подій і розробляти плани на випадок надзвичайних ситуацій, щоб пом'якшити потенційні перебої.

Вплив міжнародної логістики на навколишнє середовище, особливо з точки зору викидів вуглецю та споживання ресурсів, викликає все більше занепокоєння. Компанії все частіше впроваджують сталі практики, щоб мінімізувати свій вплив на навколишнє середовище.

Хоча інформаційні технології пропонують значні переваги, інтеграція нових технологій в існуючі логістичні системи може бути складним завданням. Бізнес повинен інвестувати в

навчання, інфраструктуру та заходи кібербезпеки, щоб використовувати весь потенціал передових ІТ-рішень. Крім того, швидкий темп технологічного прогресу вимагає постійної адаптації та інновацій.

Висновки та пропозиції. Отже, логістичні аспекти управління зовнішньою торгівлею є багатогранними і невід’ємними від успіху глобальних торговельних операцій. Ефективне транспортування, складування, управління запасами та митні процедури, підкріплені передовими технологіями та практиками управління ризиками, мають важливе значення для оптимізації потоку товарів через кордони. З розвитком глобального торговельного ландшафту підприємства повинні постійно адаптувати свої логістичні стратегії, щоб долати складнощі та використовувати можливості, що відкриваються на міжнародному ринку.

Міжнародна логістика є життєво важливим компонентом зовнішньоторговельної діяльності, відіграючи вирішальну роль у підвищенні ефективності торгівлі, управлінні витратами, забезпеченні стійкості ланцюгів поставок і навігації в складному регуляторному середовищі. Оскільки світова торгівля продовжує розвиватися, бізнес повинен надавати пріоритет ефективному управлінню логістикою, щоб залишатися конкурентоспроможним і відповідати вимогам міжнародних ринків. Використовуючи передові технології, сталі практики та стратегічні партнерства, компанії можуть оптимізувати свої логістичні операції та сприяти зростанню і стабільності світової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровик Т., Даниленко В. Транспортна логістика як фактор забезпечення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економічний простір*, (177), 35-39. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-6>
2. Будник В.А. Інноваційна розбудова логістичної інфраструктури українських експортерів в умовах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2024. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.36>
3. Міценко Н. Г., Міщук І. П. Сутність та проблеми функціонування системи міжнародної логістики в екстремальних умовах. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. № 68, 2022, С. 20-27. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-03>
4. Негода А., Русак Д. Міжнародна логістика та глобальні ланцюги постачань: навчальний посібник у схемах. К., 2023. 268 с.
5. Решетнікова О.В., Даниленко В.І., Боровик Т.В. Логістична інфраструктура як стратегічний елемент розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва: колективна монографія*; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020, с. 143-150.
6. Тарасюк Г. М. Логістичні рішення та управління постачаннями в компанії: виклики часу. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 4 (98). С. 42-48. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2021-4\(98\)-42-48](https://doi.org/10.26642/jen-2021-4(98)-42-48)
7. Трушкіна Н., Сербіна Т. Міжнародна логістика у системі зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 1, № 3, 2022, pp. 101-114. doi: 10.46299/j.isjmef.20220103.7.
8. Янишин Я. Логістичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2020. № 27. С. 48-52. <https://doi.org/110.31734/economics2020.27.048>
9. Bochko, O. Y., & Hrynkevych, S. S. . Theoretical approaches to determining the essence of the concept of «export and logistics potential». *Economies' Horizons*, 2022, (4(22)), 79–87. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267020](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267020)
10. EU Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/eu-customs-union-facts-and-figures/eu-customs-union-unique-world_en
11. United States-Mexico-Canada Agreement. URL: <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>

REFERENCES

1. Borovyk T., Danylenko V. Transportna lohistyka yak faktor zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv [Transport Logistics as a Factor of Ensuring Foreign Economic Activity of Domestic Enterprises]. *Ekonomichniy prostir*, (177), 35-39. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-6>
2. Budnyk V.A. Innovatsiï na rozbudova lohistychnoi infrastruktury ukrainskykh eksporteriv v umovakh staloho rozvytku [Innovative development of logistics infrastructure for Ukrainian exporters in the context of sustainable development]. *Efektivna ekonomika*. 2024. No 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.36>
3. Mitsenko N. H., Mishchuk I. P. Sutnist ta problemy funktsionuvannia systemy mizhnarodnoi lohistyky v ekstremalnykh umovakh [Essence and problems of functioning of the international logistics system in extreme conditions]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnogo universytetu. Ekonomichni nauky*. № 68, 2022, pp. 20-27. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-03>
4. Nehoda A., Rusak D. Mizhnarodna lohistyka ta hlobalni lantsiuihy postachan: navchalnyï posibnyk u skhemakh. [International Logistics and Global Supply Chains: A Study Guide in Diagrams]. K., 2023. 268 P.
5. Reshetnikova O.V., Danylenko V.I., Borovyk T.V. Lohistychna infrastruktura yak stratehichniy element rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv [Logistics infrastructure as a strategic element of development of foreign economic activity of domestic enterprises]. *Ekonomichniy, orhanizatsiinyi ta pravovyi mekhanizm pidtrymky i rozvytku pidpriemnytstva: kolektyvna monohrafiia; za red. O. V. Kalashnyk, Kh. Z. Makhmudova, I. O. Yasnolob. Poltava: Vydavnytstvo PP «Astraiia», 2020, pp. 143-150.*
6. Tarasiuk H.M. Lohistychni rishennia ta upravlinnia postachanniamy v kompanii: vyklyky chasu [Logistics solutions and supply management in the company: challenges of the times]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. 2021. № 4 (98). pp. 42-48. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2021-4\(98\)-42-48](https://doi.org/10.26642/jen-2021-4(98)-42-48)
7. Trushkina N., Serbina T. Mizhnarodna lohistyka u systemi zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [International logistics in the system of foreign economic activity of the enterprise]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 1, № 3, 2022, pp. 101-114. doi: 10.46299/j.isjmef.20220103.7.
8. Ianyshyn Ya. Lohistychna zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Logistics support of foreign economic activity]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnogo ahrarnoho universytetu: ekonomika APK*. 2020. № 27. pp. 48-52. <https://doi.org/110.31734/economics2020.27.048>
9. Bochko, O. Y., & Hrynkevych, S. S. . Theoretical approaches to determining the essence of the concept of «export and logistics potential». *Economies' Horizons*, 2022, (4(22)), 79–87. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267020](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267020)
10. EU Customs Union. Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/eu-customs-union-facts-and-figures/eu-customs-union-unique-world_en
11. United States-Mexico-Canada Agreement. Available at: <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>

George Kovbatiuk

(Assistant of Department of Theoretical and Applied Economics, State University of Infrastructure and Technologies)

LOGISTICS ASPECTS OF MANAGING FOREIGN TRADE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

International logistics is the most important component of foreign trade activities of enterprises. The issue of logistics support of foreign trade activity is becoming the most relevant, since this particular aspect of foreign economic activity of enterprises significantly depends on the rational organization and effective management of the logistics component. Therefore, the purpose of the article is to determine the role of international logistics in the foreign trade activities of enterprises and the aspects of participation of the logistics component in the management system of an entity engaged in international trade.

In the course of this study, it is determined that the role of international logistics in the foreign trade activities of enterprises is to increase trade efficiency, manage and reduce costs associated with foreign trade, increase the sustainability of global supply chains and navigate complex international trade rules and customs requirements.

Based on the role of international logistics in the field of foreign trade, the most important aspects of the logistics component in the system of management of foreign trade activities of enterprises are identified: transportation, warehousing and inventory management, customs procedures, information technology and its integration into the logistics process, global trade agreements, risk management and sustainable development.

Thus, international logistics is a vital component of foreign trade activities, playing a crucial role in improving trade efficiency, managing costs, ensuring supply chain sustainability and navigating a complex regulatory environment. As global trade continues to evolve, businesses must prioritize efficient logistics management to remain competitive and meet the demands of international markets. By leveraging advanced technologies, sustainable practices and strategic partnerships, companies can optimize their logistics operations and contribute to the growth and stability of the global economy.

Keywords: *international (foreign) trade, logistics, international logistics, logistics aspects of management, foreign trade activity, enterprise.*

Стаття прийнята до друку 25 травня 2024 року